

Asia C-161/24**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä****Jättämispäivä:**

29.2.2024

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin:

Krajský soud v Brně (Tšekki)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

29.2.2024

Kantaja:

OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, z.s.

Vastaaja:

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (Tšekki)

Pääasian kohde

Pääasiassa on kyse siitä, onko yhteishallinnointiyhteisö käyttänyt väärin määräävää asemaansa perimällä majoituspalveluja tarjoavilta yrityksiltä maksuja television ja radion käyttömahdollisuuden tarjoamisesta huoneissa riippumatta siitä, onko kukaan majoittuneena kyseisiin huoneisiin.

Ennakkoratkaisukysymykset

1. Voidaanko Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 102 artiklan [toisen kohdan] a alakohtaa tulkita siten, että kyseisessä artiklassa tarkoitettuna määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä pidetään sellaisen yhteishallinnointiyhteisön toimintaa, jolla on tosiasiallinen monopoliasema jäsenvaltiossa ja joka perii majoituspalveluja tarjoavilta yrityksiltä maksuja sellaisen lisenssin tarjoamisesta, joka koskee tekijänoikeudella suojattujen teosten asettamista saataville asiakkaiden henkilökohtaiseen majoitukseen tarkoitetuissa huoneissa sijaitsevien televisio- ja radiovastaanottimien välityksellä, kyseisten majoitusliikkeiden yksittäisten huoneiden todellisesta käyttöasteesta riippumatta?

2. Jos ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan myöntävästi, onko tällaista käytäntöä arvioitava a) kohtuuttomien kauppaehtojen vai b) kohtuuttomien hintojen määrittämisen näkökulmasta?

– Jos oikea arviointiperuste on kohtuuttomien kauppaehtojen määrittäminen, millaista konkreettista testiä on arvioinnissa käytettävä?

– Jos oikea arviointiperuste on kohtuuttomien hintojen määrittäminen, millaista konkreettista testiä on arvioinnissa käytettävä – tavanomaisesti käytettävää United Brands -testiä vai jotain sen mukautettua versiota?

3. Onko Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 102 artiklan [toisen kohdan] a alakohdan rikkomisen osoittamiseksi ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettujen menettelyjen osalta osoitettava todelliset tai mahdolliset kielteiset vaikutukset kilpailuun (mukaan lukien kuluttajien hyvinvointiin ja määräävän aseman väärinkäyttöön liittyvät vaikutukset)?

4. Onko SEUT 102 artiklan [toisen kohdan] a alakohdan rikkomisen osoittamiseksi ensimmäisessä kysymyksessä tarkoitettujen menettelyjen osalta osoitettava, että se on omiaan vaikuttamaan tuntuvasti unionin jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, vai riittääkö perusteltu oletus siitä, että tällainen vaikutus voi syntyä, eikä vaikutuksen tosiasiallista laajuutta tarvitse tutkia?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 102 artikla

Perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa [SEUT 101 ja 102 artiklassa] vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2022 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 3 ja 5 artikla

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Kilpailun suojaamisesta annettu laki nro 143/2001 (zákon o ochraně hospodářské soutěže):

11 §:n 1 momentin a kohta:

”Määräävän aseman väärinkäyttö muiden kilpailijoiden tai kuluttajien vahingoksi on kielletty. Määräävän aseman väärinkäyttönä pidetään erityisesti a) kohtuuttomien kauppaehtojen välitöntä tai välillistä määräämistä muiden markkinatoimijoiden kanssa tehdyissä sopimuksissa, erityisesti sellaiseen suoritukseen pakottamista, joka sopimusta tehtäessä on huomattavassa epäsuhdassa tarjottuun vastikkeeseen nähden.”

22 a §:n 1 momentin c kohta:

”Oikeushenkilö tai luonnollinen henkilö toimii kilpailijana lainvastaisesti – – c) käyttäessään määräävää asemaansa väärin 11 §:n 1 momentin vastaisesti.”

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä pääasiassa

- 1 Kantaja on yksi kuudesta tekijänoikeuksien yhteishallinnointiyhteisöistä Tšekissä, jossa sillä on tosiasiallinen monopoli tällä alalla.¹ Se laskutti 19.5.2008 ja 6.11.2014 välisenä aikana tšekkiläisiltä hotelleilta ja muilta majoituspalveluja tarjoavilta yrityksiltä maksuja television ja radion käyttömahdollisuudesta huoneissa myös siinä tapauksessa, että joissakin näistä huoneista ei majoittunut kukaan. Maksujen määrä oli sama riippumatta siitä, olivatko huoneet tosiasiallisesti käytössä vai ei. Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (kilpailuviranomainen, Tšekki; jäljempänä virasto) totesi 18.12.2019 tekemässään päätöksessä, että kantaja oli käyttänyt väärin määräävää asemaansa ja rikkonut SEUT 102 artiklan a alakohdan perustuvaa kieltoa. Tämän vuoksi se määräsi kantajalle 10 676 000 Tšekin korunan (noin 429 000 euroa) suuruisen sakon ja kielsi kantajaa harjoittamasta riidanalaisista toimintaa (jäljempänä viraston päätös).
- 2 Viraston mukaan kantaja oli menettelyllään määrännyt kohtuuttomia kauppaehtoja tšekkiläisten majoitusliikkeiden huoneissa radio- ja televisiolähetyksen toistamiseen tarkoitettujen laitteiden välityksellä tarjottaviin musiikki-, näytelmä-, musiikinäytelmä- ja pantomiimateoksiin sekä kirjallisiin, koreografisiin, audiovisuaalisiin, kuvataiteellisiin ja arkkitehtonisiin teoksiin sekä audiovisuaalisten teosten kuvio-osiin myönnettävää lisenssiä koskevilla markkinoilla. Se siis käytti väärin määräävää asemaansa majoituspalvelujen palvelujen tarjoajien vahingoksi ja vaikutti mahdollisesti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan tekijänoikeuksien käyttämisen alalla.
- 3 Kantaja teki viraston päätöksestä oikaisuvaatimuksen, jonka viraston pääjohtaja hylkäsi 23.11.2020 tekemällään päätöksellä (jäljempänä viraston pääjohtajan päätös). Kantaja nosti tästä päätöksestä kanteen ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa.

Pääasian asianosaisten perustelut

- 4 Asianosaiset eivät ole eri mieltä pääasian tosiseikoista vaan tilanteen oikeudellisesta arvioinnista SEUT 102 artiklan [toisen kohdan] a alakohdan näkökulmasta. Asianosaiset ovat eri mieltä erityisesti siitä, mihin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön on tukeuduttava asian keskeistä sisältöä arvioitaessa.

¹ Ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio 27.2.2014, OSA (C-351/12, EU:C:2014:110).

- 5 Asianosaiset ovat eri mieltä unionin oikeuden soveltamisalasta yhteensä viidellä osa-alueella: i) tuomion SABAM² sovellettavuus, ii) sovellettavan kohtuuttomien kauppaehtojen testin oikeellisuus, iii) tuomioiden United Brands,³ SABAM ja AKKA⁴ sovellettavuus siltä osin kuin kantajan menettelyä arvioidaan kohtuuttomien hintojen asettamisen näkökulmasta, iv) kilpailun vääristymisen aineelliset tunnusmerkit ja niihin liittyvä näyttövaatimus ja v) sen osoittaminen, että vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan on tuntuva.

i) Tuomion SABAM sovellettavuus

- 6 Viraston pääjohtajasta poiketen kantaja väittää, että nyt käsiteltävää asiaa voidaan arvioida tuomion SABAM perusteella. Se on sekä tosiseikkojen että oikeudellisten seikkojen osalta lähimpänä nyt käsiteltävää asiaa. Vaikka asiassa SABAM oli kyse esitettyjen teosten kiinteämääräisestä huomioimisesta, kun taas nyt käsiteltävässä asiassa on kyse yleisön koon kiinteämääräisestä huomioimisesta huoneiden käyttöasteesta riippumatta, kantajan mukaan on kysymys lähtökohtaisesti samasta seikasta eli tekijänoikeuskorvauksien *määrittämistapaa* koskevasta menettelystä.⁵
- 7 Unionin tuomioistuin ei arvioinut asiassa SABAM määrävän aseman väärinkäyttöä *kohtuuttomien kauppaehtojen* vaan *liian korkeiden hintojen määräämisen* näkökulmasta. Kantajan mukaan myös viraston olisi pitänyt soveltaa tätä arviointiperustetta. Kantaja pitää tätä olennaisena virheenä viraston taholta.
- 8 Lisäksi kantajan mukaan tekijänoikeuksia koskevia korvausosuuksia on tarkasteltava kokonaisuutena. Tuomion SABAM mukaan yhteishallinnointiyhteisöille ei pitäisi asettaa velvollisuutta kaikissa tilanteissa ottaa huomioon musiikkiteosten toistamiselle ominaiset erityiset tekijät. Niihin ei pitäisi soveltaa tekijänoikeuskorvauksien määrittämisessä noudatettavaa menetelmää koskevia rajoituksia, jollei menetelmä johda liian korkeaan hinnoitteluun.⁶
- 9 Kantajan mukaan asiassa SABAM maksuja laskutettiin myös ainakin osittain teoksista, joita ei esitetty festivaaleilla. Käsiteltävässä asiassa maksuja laskutettiin osittain myös ajanjaksoilta, joiden aikana huoneet eivät olleet käytössä. Kantaja

² Unionin tuomioistuimen tuomio 25.11.2020, SABAM (C-372/19, EU:C:2020:959; jäljempänä tuomio SABAM).

³ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 14.2.1978, United Brands (C-177/16, EU:C:1978:22; jäljempänä tuomio United Brands).

⁴ Unionin tuomioistuimen tuomio 14.9.2017, AKKA (C-177/16, EU:C:2020:959; jäljempänä tuomio AKKA).

⁵ Ks. julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus SABAM (C-372/19, EU:C:2020:598, 17 kohta).

⁶ Tuomion SABAM 46 kohta.

väittää, että viraston pääjohtaja ei ole huomionnut tosiasiallisia eroja festivaaleilla (kuten asiassa SABAM) ja majoitusliikkeiden huoneissa tapahtuvasta teosten asettamisesta saataville perittävien tekijänoikeuskorvauksien välillä. Jo festivaalien varsinaisesta luonteesta käy ilmi, että teokset on tarkoitettu saataville yleisön saataville. Konkreettisilla festivaaleilla on kuitenkin mahdollista, että yhtäkään yhteishallinnointiyhteisön teosvalikoimaan kuuluvaa teosta ei saateta yleisön saataville. Tällöin tekijänoikeuskorvauksen vaatiminen voisi olla kohtuutonta.

- 10 Tekijänoikeuskorvaukset teosten saataville saattamisesta majoitusliikkeiden huoneissa maksetaan vuosittain taannehtivasti yhteishallinnointiyhteisöille. On lähes varmaa, että vähintään yksi vieras majoitetaan kuhunkin huoneeseen kyseisen vuoden kuluessa. Sen vuoden kattavan jakson aikana, jolta kantaja laskuttaa tekijänoikeuskorvauksia, lähes 100 prosentissa huoneista asetettiin tekijänoikeudella suojattu teos saataville.
- 11 Viraston pääjohtaja on sitä vastoin sitä mieltä, että tuomiota SABAM ei voida soveltaa. Yhteishallinnointiyhteisön asiassa SABAM vaatimien korvausten määrä perustui hinnoitteluun, jonka väitettiin vastaavan yhteishallinnointiyhteisön tarjoamien palvelujen taloudellista arvoa. Tuomiossa SABAM käsitellyllä ennakkoratkaisukysymyksellä pyrittiin muun muassa selvittämään, millä tarkkuudella määräävässä asemassa oleva yhteishallinnointiyhteisö pystyy soveltamaan hinnoittelua ollakseen käyttämättä väärin määräävää asemaansa.
- 12 Näiden kahden tapauksen välinen ero liittyy teoksen saattamiseen yleisön saataville sekä suorituksen ja vastikkeen olemassaoloon. Käsiteltävässä asiassa teosta ei saatettu yleisön saataville (käyttämättä olleissa huoneissa). Tuomiota SABAM koskevassa tapauksessa teos kuitenkin saatettiin todistettavasti yleisön saataville. Jos teosta ei olisi saatettu yleisön saataville, korvausta ei olisi tarvinnut maksaa.⁷ Tuomion SABAM mukaan ”yhteishallinnointiyhteisön soveltamassa korvauksessa on otettava huomioon se tekijänoikeudella suojattujen musiikkiteosten määrä, jota on tosiasiallisesti käytetty”.⁸
- 13 Viraston pääjohtajan mukaan tuomiossa SABAM käsiteltiin tosiasiallisesti vain sitä, a) mikä osuus SABAMin hallinnoimasta teosvalikoimasta saatettiin yleisön saataville ja b) millaiselle määrälle yleisöä ja oliko jälkeinpäin sovellettu tekijänoikeuskorvauksien hinnoittelu SEUT 102 artiklan mukainen. Vastikkeena suoritetusta palvelusta (teoksen saattaminen yleisön saataville) yhteishallinnointiyhteisöllä oli oikeus vaatia tekijänoikeuskorvausta. Tämä ei kuitenkaan koske kantajan tapausta. Teoksia ei saatettu majoitusliikkeiden käyttämättömissä huoneissa yleisön saataville millään tavalla, ja majoituspalvelujen tarjoajat maksoivat kantajalle palveluista, joita ne eivät tosiasiallisesti saaneet. Näin ollen vastaaja väittää, että tuomio SABAM ei tarjoa

⁷ Julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus SABAM (C-372/19, 80 kohta).

⁸ Tuomion SABAM 50 kohta.

sellaisia kantajan menettelytapoja koskevia arviointiohjeita, joita ei olisi syytä arvioida kohtuuttomien hintojen määrittämisen näkökulmasta.

- 14 Viraston pääjohtaja katsoi, että asiassa SABAM oli kylläkin kyse tietyn tekijänoikeuskorvauksen soveltamisen laillisuudesta, mutta vain siten, että teos oli todistettavasti saatettu yleisön saataville. Tuomion SABAM 41 kohdassa todetaan seuraavaa: ”– – tällaisen asteikon mukaiset korvaukset ovat vastike kyseisten musiikkiteosten välittämisestä yleisölle.”

ii) Sovellettavan kohtuuttomien kauppaehtojen testin oikeellisuus

- 15 Kantaja kiistää viraston väitteen, jonka mukaan hinnoittelua on arvioitava kohtuuttomien ehtojen soveltamisen näkökulmasta. Lisäksi virasto sovelsi ratkaisukäytäntöä, joka ei ole käsiteltävän asian kannalta olennainen,⁹ tulkitsi sitä väärin ja teki virheellisen arvioinnin. Sovelletun ratkaisukäytännön osa koski määräävässä asemassa olevan yrityksen menettelyä, jolla on huomattavia kielteisiä vaikutuksia kilpailuun. Lisäksi se tukeutui tuomioon STIM, jossa käsiteltiin liian korkean hinnan asettamisesta, mutta kieltäytyi soveltamasta tuomiota SABAM, joka koski niin ikään liian korkeita hintoja.
- 16 Kantaja väittää, että unionin päätöksentekokäytännön ja asiaa koskevan oikeuskirjallisuuden¹⁰ mukaan silloin, kun määräävää asemaa käytetään väärin asettamalla kohtuuttomia kauppaehtoja, suoritetaan kolmivaiheinen testi, jonka yhteydessä arvioidaan, i) liittyykö kauppaehto sopimuksen tarkoitukseen ja onko se välttämätön sopimuksen tavoitellun vaikutuksen varmistamiseksi, ii) aiheuttaako kauppaehto vahinkoa toiselle sopimuspuolelle ja iii) onko kauppaehto asianmukainen ja kohtuullinen. Virasto ei kuitenkaan suorittanut testin kahta ensimmäistä vaihetta, vaan se tarkasteli erikseen vain kauppaehtojen ”kohtuullisuuden” abstraktia käsitettä.
- 17 Viraston pääjohtaja pitää edellä mainittuja päätöksiä soveltamiskelpoisina. Komissio ja unionin tuomioistuimet tarkastelivat samaa käytäntöä eli kohtuuttomien kauppaehtojen määrittämistä (lukuun ottamatta tuomiota STIM). Viraston pääjohtajan mukaan parempaa ratkaisukäytäntöä ei ole saatavana. Arvioinnissa on tarpeen ottaa huomioon kaikki asiaan liittyvät edut, jotta varmistettaisiin tasapainoinen suhde seuraavien seikkojen välillä: kirjailijoiden, säveltäjien ja kustantajien mahdollisimman suuri vapaus käyttää teoksiaan ja

⁹ 2.6.1971 tehty komission päätös asiassa GEMA, 71/224; yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27.3.1974, BRT (127/73, EU:C:1974:25; jäljempänä tuomio BRT); 20.4.2001 tehty komission päätös DSD (2001/463/EY, COMP D3/34493) (jäljempänä komission päätös asiassa DSD); yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 24.5.2007, DSD (T-151/01, EU:T:2007:154) ja yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 11.12.2008, STIM (C-52/07, EU:C:2008:703; jäljempänä tuomio STIM).

¹⁰ O’Donoghue, R. ja Padilla, J., *The Law and Economics of Article 102 TFEU*. 3 painos. Oxford: Hart Publishing, 2020, s. 1043.

toisaalta heidän oikeuksiensa tehokas hallinnointi yrityksessä, johon liittymistä heidän on käytännössä mahdotonta välttää.¹¹

- 18 Kun kyse on väitteestä, jonka mukaan kolmivaiheista testiä ei suoritettu asianmukaisesti, viraston pääjohtaja ei ole tietoinen mistään komission tai unionin tuomioistuinten konkreettisesta ratkaisusta, jossa tällaista testiä sovellettaisiin, ja kantaja viittaakin ainoastaan oikeuskirjallisuuteen. Missään muussa ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa ei ole mainintaa tällaisesta kohtuuttomien kauppaehtojen testistä. Sen sijaan viraston pääjohtaja esittää, että koska tapauksia, joissa määrävän aseman väärinkäyttö on tapahtunut määrämällä kohtuuttomia ehtoja, on vähän, sovellettavia testejä on vaikea määrittellä. Komission ja unionin tuomioistuimen käyttämissä testeissä verrataan toisiinsa ehdon kilpailunvastaisia vaikutuksia ja sen perusteltavuutta.¹² Kolmivaiheisen testin soveltaminen ei siten ollut tässä tapauksessa tarpeen. Riitti, että virasto tutki kauppaehtojen oikeasuhteisuutta vastikkeeseen nähden ja kantajan menettelyn mahdollisia perusteltuja syitä.
- 19 Viraston pääjohtaja toteaa tuomiosta STIM, että vaikka siinä oli kyse liian korkeista hinnoista, siinä kuitenkin käsiteltiin SEUT 102 artiklan tulkintaan liittyviä käsitteellisiä kysymyksiä ja että yhteisöjen tuomioistuin käsitteli siinä suhteellisuusperiaatetta, jota voidaan viraston pääjohtajan mielestä laajentaa koskemaan myös kohtuuttomia kauppaehtoja. Sen sijaan asiassa SABAM annettu tuomio ei sisällä johtopäätöksiä, joita voitaisiin soveltaa kantajan tapaukseen.
- iii) Tuomioiden United Brands, AKKA ja SABAM sovellettavuus, jos kantajan menettelyä arvioitaisiin kohtuuttomien hintojen määräämisen näkökulmasta*
- 20 Kantaja väittää, että jos virasto olisi arvioinut kantajan menettelyä asianmukaisella tavalla eli kohtuuttomien hintojen asettamisen näkökulmasta, sen laskuttamat tekijänoikeuskorvaukset eivät olisi vaikuttaneet kohtuuttomilta. Käytettävät testit perustuvat tuomioihin United Brands, AKKA ja SABAM. Virasto pyrkii olemaan soveltamatta näitä tuomioita vetoamalla kantajan menettelyn osalta kohtuuttomiin kauppaehtoihin.
- 21 Kantaja esittää lisäksi, että tällaisen oikeuskäytännön mukaan liian korkeiden hintojen arviointitesti koostuu seuraavista kahdesta vaiheesta: i) on tutkittava, onko tosiasiallisten kustannusten ja tosiasiallisesti pyydetyn hinnan välillä kohtuuton epäsuhde, ja jos näin on, ii) on tutkittava, onko hinta asetettu kohtuuttomaksi joko absoluuttisella tasolla tai suhteessa kilpaileviin tuotteisiin¹³

¹¹ Viittaus tuomioon BRT.

¹² González-Díaz, F. E. ja Snelders, R., *EU Competition Law. Volume V. Abuse of Dominance under Article 102 TFEU*, Claey's & Casteels Law Publishers nv, 2013, s. 692)

¹³ Tuomion United Brands 252 kohta.

tai vertailemalla hintoja muissa jäsenvaltioissa sovellettaviin, ja vertailemalla mahdollisesti erityisellä käyttäjäsegmentillä sovellettuja hintoja keskenään.¹⁴

- 22 Kantaja väittää, ettei se ole rikkonut SEUT 102 artiklaa. Se toteaa edellä mainitun testin ensimmäisestä vaiheesta, ettei ole muuta menetelmää, jolla majoitusliikkeiden huoneiden käyttöastetta voitaisiin arvioida täsmällisesti, jotta samanaikaisesti saavutettaisiin oikeutettu tavoite suojata teosten tekijöiden etuja ja vältettäisiin sopimusten hallinnoinnista ja suojattujen musiikkiteosten käytön valvonnasta kantajan toimesta aiheutuvien kustannusten kohtuuton kasvu. Kantajalla ei ole mahdollisuutta tarkistaa jatkuvasti jokaisen majoitusliikkeen käyttöastetta. Kantaja mainitsee testin toisesta vaiheesta, että vaikka huoneiden käyttöasteen määrittämiseen olisi tarjolla jokin muu menetelmä, tekijänoikeuskorvaukset olisivat kohtuullisia ulkomaisten yhteishallinnointiyhteisöjen perimiin korvauksiin nähden, minkä viraston hallinnollisessa menettelyssä käyttämät tiedot vahvistavat.
- 23 Viraston pääjohtaja totesi, ettei kantajan menettelyä arvioitu liian korkeisiin hintoihin nähden vaan kohtuuttomien ehtojen näkökulmasta, sillä SEUT 102 artiklassa tarkoitetun kohtuuttoman ehdon muodostavilla tosiseikoilla tarkoitetaan väärinkäyttöä, jossa määräävässä asemassa oleva yritys määrää kohtuuttomia ehtoja, erityisesti sellaisia ehtoja, jotka ovat olleet sopimuksen tekohetkellä selvässä epäsuhdassa vastikkeeseen nähden.

iv) Kilpailun vääristymisen aineelliset tunnusmerkit ja niihin liittyvä näyttövaatimus

- 24 Kantajan mukaan virasto ei käsitellyt kysymystä siitä, johtiko huoneiden käyttöasteen huomiotta jättäminen tekijänoikeuskorvauksia määrittäessä kilpailun vääristymiseen. Se väittää, että oikeuskäytännön mukaan määräävässä asemassa olevan yrityksen menettelyä ei voida luokitella väärinkäytöksi, jos markkinoille ei ole syntynyt edes vähäistä kilpailua rajoittavaa vaikutusta. Riittää, että mahdollinen kilpailua rajoittava vaikutus voidaan osoittaa, mutta se ei voi olla luonteeltaan pelkästään hypoteettinen.¹⁵ Kilpailua rajoittavan vaikutuksen osoittaminen ei ole välttämätöntä tarkoitukseen perustuvien kilpailunrajoitusten osalta,¹⁶ mutta niiden osalta on oltava olemassa riittävän vankka ja luotettava kokemuksesta sille, että niiden voidaan katsoa olevan jo luonteensa puolesta haitallisia kilpailun moitteettomalle toiminnalle.¹⁷ Virasto ei kuitenkaan ole

¹⁴ Tuomion AKKA tuomiolauselman 2 kohta.

¹⁵ Ks. tuomio 6.12.2012, AstraZeneca (C-457/10 P, EU:C:2012:770, 112 kohta); tuomio 17.12.2011, TeliaSonera (C-52/09, EU:C:2011:83; jäljempänä tuomio TeliaSonera) ja tuomio 6.10.2015, Post Danmark (C-23/14, EU:C:2015:651, 65 kohta).

¹⁶ Ks. unionin tuomioistuimen tuomio 30.1.2020, Generics (UK) ym. (C-307/18, EU:C:2020:52, 155 kohta).

¹⁷ Unionin tuomioistuimen tuomio 2.4.2020, Budapest Bank (C-228/18, EU:C:2020:265, 76 ja 79 kohta).

vedonnut mihinkään tällaiseen seikkaan, ja kantajan mukaan se, että majoitusliikkeiden huoneiden käyttöastetta ei huomioida, ei ole yhteishallinnointiyhteisöjen tällainen käytäntö.

- 25 Kantaja vastustaa tämän valossa viraston pääjohtajan näkemystä siitä, että tosiasiallisia vaikutuksia kilpailuun ei ole tarpeen osoittaa, koska kohtuuttomien ehtojen määräämiseen liittyvät tosiseikat ovat luonteeltaan pelkästään kilpailua vaarantavia. Oikeuskäytännön mukaan kilpailuviranomaisen on osoitettava, että kilpailu on ”tosiasiallisesti” estynyt, rajoittunut tai vääristynyt.¹⁸
- 26 Kantajan mukaan ei ole selvää, miten majoituspalveluiden tarjoajille on voinut aiheutua kilpailuhaittaa.¹⁹ Virasto arvostelee kantajaa tekijänoikeuskorvauksien määräämistavasta, ei niiden suuruudesta. Tekijänoikeuskorvaukset olisivat voineet olla seuraamuksetta suurempia, jos kantaja olisi noudattanut viraston suosittelemaa hinnoittelutapaa. Kantajan käyttämästä tekijänoikeuskorvauksien määräämistavasta sille ei voinut syntyä kilpailukykyiset hinnat ylittävien hintojen tuomaa etua. Vaikka markkinoilla olisi useita keskenään kilpailevia yhteishallinnointiyhteisöjä, niiden keskinäiseen kilpailuun ei vaikuttaisi se, ottavatko ne majoitusliikkeiden käyttöasteen huomioon. Kilpailu tapahtuisi teosvalikoiman hinnan ja laajuuden perusteella. Hinnoittelutapa ei ole kilpailutekijä.
- 27 Kantaja katsoo, että määräävän aseman väärinkäytön kiellolla pyritään estämään menettelytavat, joilla on suora tai välillinen vaikutus kuluttajien hyvinvointiin.²⁰ Vastaaja ei ole osoittanut kielteistä vaikutusta kuluttajien hyvinvointiin.²¹ Tämän oikeuskäytäntöön perustuvan säännön sijaan se on käyttänyt vain epämääräistä käsitettä ”kohtuullisuus”. Vastaaja ei ollut arvioinnistaan huolimatta näyttänyt toteen kantajan menettelyn väärinkäytöksellisiä vaikutuksia, sillä sen olisi pitänyt osoittaa, että kauppaehto johtaa i) markkinoiden rakenteen vääristymiseen, joka vaikuttaa kuluttajien hyvinvointiin, tai ii) yhteiskunnan perusarvoihin, joihin kuuluvat varmasti myös kuluttajien kulttuurielämyksiin liittyvät arvot.²²
- 28 Viraston pääjohtaja toteaa, että edellytetyt kilpailun vääristymisen aineelliset tunnusmerkit ovat luonteeltaan pelkästään kilpailua vaarantavia. Vastaaja ei pitänyt kantajan menettelytapoja tarkoituksensa perusteella kilpailua rajoittavina

¹⁸ Ks. unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 12.12.2018, Servier (T-691/14, EU:T:2018:922, 1129 kohta); yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 30.6.1966, LTM (C-56/65, EU:C:1966:38, 359 ja 360 kohta) tai unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 12.12.2018, Krka (T-684/14, EU:T:2018:918, 361 kohta).

¹⁹ Unionin tuomioistuimen tuomio 19.4.2018, MEO (C-525/16, EU:C:2018:270, erityisesti 37 kohta; jäljempänä tuomio MEO).

²⁰ Unionin tuomioistuimen tuomio 27.3.2012, Post Danmark I (C-209/10, EU:C:2012:172; jäljempänä tuomio Post Danmark I).

²¹ Unionin tuomioistuimen tuomio 12.5.2022, SEN (C-377/20, EU:C:2022:379).

²² Ks. julkisasiamies Pitruzzellan ratkaisuehdotus SABAM, 22 kohta.

menettelytapoina, joiden osalta ei ole tarpeen osoittaa kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Viraston päätöksestä ilmenee, että kantaja on vääristänyt kilpailua käyttämällä asemaansa väärin suhteessa kauppakumppaneihinsa määräämällä kohtuuttomia kauppaehtoja ilman objektiivista perustetta ja aiheuttanut siten kauppakumppaneille aineellista vahinkoa tilanteessa, jossa kauppakumppaneilla ei ollut käytännössä mahdollisuutta toimia muulla tavoin.²³

- 29 Vahingon ja tuomioon MEO perustuvien perustelujen osalta viraston pääjohtaja lisää, että unionin oikeuskäytännössä vahinko määritellään erittäin laajasti.²⁴ Kantajan menettely vaikutti todistettavasti majoituspalvelujen tarjoajien kustannuksiin ja voittoihin sekä asetti ne epäedulliseen kilpailuasemaan.
- 30 Viraston pääjohtajan mukaan oikeuskäytännöstä ilmenee, että määräävän aseman väärinkäytön kielto ei koske yksinomaan toimintaa, joka on omiaan aiheuttamaan välitöntä haittaa kuluttajille, vaan myös sellaista toimintaa, joka aiheuttaa kuluttajille haittaa vahingoittamalla tosiasiallisia kilpailurakenteita.²⁵ Sen ratkaisemiseksi, onko kilpailijan käyttäytyminen väärinkäyttöä, ei ole tarpeen tutkia, onko tästä menettelystä aiheutunut vahinkoa kuluttajille. Riittää, että tutkitaan, onko sillä ollut rajoittava vaikutus kilpailuun.²⁶ Virasto ei tosin osoittanut, onko kantajan käyttäytymisellä ollut vaikutusta kuluttajiin (eikä sen myöskään tarvinnut tehdä sitä), mutta se on osoittanut, että käyttäytymisellä on ollut vaikutuksia muihin kilpailijoihin, jotka olivat kantajan sopimuskumppaneita eli majoituspalvelujen tarjoajia.
- 31 Viraston pääjohtajan mukaan kantaja toimi tuomion United Brands perusteella kilpailua rajoittavalla tavalla, mikä johtui kohtuuttomien ehtojen määräämisestä ja tosiasiallisesti väärinkäytöksistä sopimuskumppaneita (majoituspalvelujen tarjoajia) kohtaan. Väärinkäytöksiä koskevien menettelyjen tarkoituksena on, että määräävässä asemassa oleva yritys ei voisi hyötyä kohtuullisen tason ylittävästi kauppakumppaneidensa vahingoksi kilpailua heikentävästä menettelystä ja rajoittaa sitä siten entisestään. Kantaja on toiminut juuri näin.
- 32 Viraston pääjohtajan mukaan viraston kantaa, jonka mukaan sen ei tarvitse osoittaa menettelyn kielteistä vaikutusta kuluttajien hyvinvointiin, ei muuta edes tuomio Post Danmark I. Kantajan menettelyssä on nimittäin kyse toimintatavasta, joka ei vaikuta kuluttajiin suoraan vaan välillisesti kantajan kauppakumppanien välityksellä. Tuomiossa Post Danmark I oli kuitenkin ensisijaisesti kyse markkinoilta syrjäyttämiseen perustuvasta väärinkäytöstä, vaikka kantajan

²³ Ks. komission asiassa DSD tekemän päätöksen 111–115 kohta.

²⁴ Tuomion TeliaSonera 64 kohta.

²⁵ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 21.2.1973, Continental Can (6/72, EU:C:1973:22, 36 kohta).

²⁶ Ks. yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 15.3.2007, British Airways (C-95/04 P, EU:C:2007:166, 106–107 kohta).

menettely muodostui majoituspalveluita tarjoaviin kauppakumppaneihin kohdistuvasta väärinkäytöstä eikä niiden syrjäyttämistä markkinoilta.

v) *Jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvan tuntuvan vaikutuksen osoittaminen*

- 33 Kantaja väittää, että SEUT 102 artiklan soveltamisen edellytyksenä on kahden edellytyksen täytyminen: i) yrityksen määrävän aseman väärinkäyttö sisämarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla ja ii) yrityksen toiminnan merkittävä vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 34 Kantaja myöntää, että sillä on määrävä asema sisämarkkinoiden merkittävällä osalla. Se kiistää kuitenkin, että sen menettely (eli hinnoittelutapa) voisi erikseen johtaa ulkomaisille tekijöille maksettavien tekijänoikeuskorvauksien korottamiseen.²⁷ Vaikka viraston pääjohtajan mukaan sen huomattava vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan riittäisi sellaisenaan, kun otetaan huomioon edustettujen tekijöiden kokonaistulot, kyse on vähäpätöisestä summasta. Vastaaja ei siis ole osoittanut, että tarkastelun kohteena olevalla menettelyllä olisi *tuntuva vaikutusta* jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 35 Viraston pääjohtaja korostaa, että virasto tukeutui unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja komission tiedonantoon *jäsenvaltioiden väliseen kauppaan kohdistuvan vaikutuksen* käsitteen tulkinnasta.²⁸ Vaikutus jäsenvaltioiden väliseen kauppaan voi olla myös potentiaalista, eikä vaikutuksen todellista määrää ole tarpeen tutkia.²⁹ Unionin tuomioistuin on todennut, että monopoli-asemassa olevan tekijänoikeuksia hallinnoivan järjestön perimät korvaukset voivat vaikuttaa rajat ylittävään kauppaan ja että SEUT 102 artiklaa sovelletaan näin ollen tähän tilanteeseen.³⁰ Tuomiossa STIM ja tuomiossa AKKA³¹ todettiin, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan voidaan nimittäin vaikuttaa tekijänoikeuksia hallinnoivan järjestön hinnoittelukäytännöillä, jos se hallinnoi samalla myös ulkomaisten tekijänoikeuksien haltijoiden oikeuksia. Kantaja myöntää itse hallinnoivansa myös ulkomaisten tekijöiden teoksia, joten sen toiminta vaikuttaa kilpailuun Tšekin lisäksi myös muissa jäsenvaltioissa.

²⁷ Ks. tuomion AKKA 29 kohta.

²⁸ Komission tiedonanto - EY:n perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa tarkoitettua kauppaan kohdistuvan vaikutuksen käsitettä koskevista suuntaviivoista (2004/C 101/07), saatavana osoitteessa: <https://bit.ly/4bMnQsc>.

²⁹ Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio 7.10.1999, Irish Sugar (T-228/97, EU:T:1999:246, 170 kohta) tai unionin yleisen tuomioistuimen tuomio 1.2.1978, Miller International Schallplatten GmbH (19/77, EU:C:1978:19, 15 kohta).

³⁰ Ks. yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13.7.1989, Tournier (395/87, EU:C:1989:319, 3538 kohta) ja tuomio 13.7.1989, Lucazeau ym. (110/88, 241/88 ja 242/88, EU:C:1989:326, 2125 kohta).

³¹ Tuomion STIM 23 kohta ja tuomion AKKA 29 kohta.

Tiivistelmä ennakkoratkaisupyyntöjen perusteluista

- 36 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan unionin tuomioistuimen ratkaistavana ei ole vielä ollut käsiteltävässä asiassa esillä olevaa kysymystä eli sitä, voidaanko majoitusliikkeiden huoneiden käyttöasteen huomiotta jättämistä tekijänoikeuskorvausten määräyksessä pitää SEUT 102 artiklan a alakohdassa tarkoitettuna määrävän aseman väärinkäyttönä. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, voidaanko kantajan väittämän mukaisesti tuomiosta SABAM johtaa konkreettisia oikeussääntöjä, joita voitaisiin soveltaa arvioitaessa kantajan menettelyä, jossa huoneiden käyttöastetta ei otettu huomioon majoitusliikkeiltä vaadittavissa tekijänoikeuskorvauksissa.
- 37 Kun kyse on siitä, olisiko viraston pitänyt arvioida kantajan menettelyä a) liian korkeiden hintojen (kantajan kanta) vai b) kohtuuttomien kaupallisten menettelyjen (viraston kanta) näkökulmasta, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei tarjota ratkaisua, joka perustuisi konkreettisiin kriteereihin, joiden perusteella kansalliset viranomaiset voisivat arvioida, kumpaa näistä kahdesta näkökulmasta tulisi soveltaa ja millaisen testin suorittamista se siinä tapauksessa edellyttäisi.
- 38 Toisaalta on epävarmaa, miten kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyvä kilpailun vääristymisen aineellinen ongelma voidaan ratkaista eli onko tämä seikka luonteeltaan vain vaarantava vai olisiko viraston pitänyt osoittaa, että kantajan menettelyllä on ollut vähintäänkin vähäisiä kilpailua rajoittavia vaikutuksia. Jos virasto näyttää tämän toteen, herää lisäksi kysymys siitä, onko suora tai välillinen vaikutus kuluttajien hyvinvointiin tai kantajan kauppakumppaneiden vahingoksi koitua aseman väärinkäytön vaikutus tarpeen osoittaa.
- 39 Tähän liittyy myös kysymys siitä, onko tarpeen osoittaa, että kantajan menettely vaikuttaa tuntuvasti jäsenvaltioiden väliseen kauppaan (kantajan kanta), vai riittääkö, että voidaan kohtuudella olettaa, että tällainen vaikutus saattaa syntyä, eikä näin ollen ole tarpeen tutkia sen todellista laajuutta (viraston kanta). Tämä on kuitenkin yksi SEUT 102 artiklan soveltamisedellytyksistä.
- 40 Kyse on kantajan tärkeistä perusoikeuksista, jotka on vahvistettu Euroopan unionin perusoikeuskirjassa, eli elinkeinovapaudesta (16 artikla), omaisuuden suojusta (17 artikla) ja oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (47 artikla).